

Lautamiesseminaari Santahaminassa

Helsingin käräjäoikeuden lautamiehet pääsivät tutustumaan Santahaminan sotilassaareen kesäkuussa. Tilaisuuteen osallistui 25 käräjäoikeuden lautamiestä ja myös pari työntekijää. Toki mukana oli saaren paremminkin jo entuudestaan tuntevia ja siellä sotilasoppinsa saaneita. Kurkistus suljettuun kaupunginosaan oli sinällään kiinnostava päätös kevätkauden koulutusten sarjalle, mutta jääkäritalossa tarjolla oli vankkaa asiaa sotilasoikeudesta. Ohjelman rakentamisessa oli mukana yhdistyksen hallituksen jäsen **Tapani Saari**, joka itse on tehnyt sotilaan työuransa Santahaminassa. Luennon varsinaisesta oikeudellisesta aiheesta piti Kaartin jääkäriyrykmentin oikeusupseeri, kapteeni **Vesa Paavola**.

Karkeana jakona sotilasoikeudellisten ja siviilioikeudellisten rikosten välillä voitaneen pitää sellaista jakoa, jossa selkeästi sotilaspalvelukseen liittyvät rikokset pyritään selvittämään sotilasoikeudessa ja muut, yleensä vakavammatkin asiat, käräjäoikeuksissa. Jos sotilas siis niskoittelee, hänen asiansa päättyy sotilasoikeuteen, mutta jos hän toheloi humalassa ja aiheuttaa vahinkoja lomallaan, hän saattaa päätyä käräjäoikeuden eteen. Luonnollisesti jokainen tapaus on aina tulkinnaltaan yksilöllinen, mutta juridiset linjaukset on sotilasoikeudenkäynti- ja rikoslaissa määriteltä. ”Kun sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettu rikos on tullut kurinpitoesimiehen tietoon, suoritetaan esitutkinta. Tutkintamääräyksen antaa yksikön päällikkö. Hän toimii tapauksessa myös ”syyttäjänä” ja ”tuomarina”, Paavola kertoo. Pienempinä seuraamuksina tunnetaan ns. ”kurinpito-ojennukset”, joita voivat määrätä yksikköupseerit, päälliköt ja komentajat. Tällaisia ojennuksia ovat ylimääräiset palvelustehtävät sekä poistumiskiellot. Etenkin jälkimmäisellä on merkittävä tehonsa nuoriin miehiin – miksei naisiinkin – jos seurustelukumppania ei pääsekään töppäilyjensä vuoksi tapaamaan tai muut siviilielämän ilot on jätettävä väliin.

Ylimääräisen palveluksen kertamäärä on korkeimmillaan viisi ja poistumiskielto enimmillään kymmenen vuorokautta. Lisäksi ankarampina seurauksina, ”kurinpitovangastuksina”, voidaan antaa varoitus, poistumisrangaistus tai kurinpitosakko. On tärkeää huomata, että jokaisessa tapauksessa vallinneet olosuhteet ja tahallisuus selvitetään huolellisesti. ”Pääsääntöhän on, että vain tahallisesta teosta rangaistaan.”

Oman ja vakavamman kategoriansa muodostavat sotilasrikokset, joissa sotilas jättää täyttämättä palvelukseen kuuluvia tehtäviä tai rikkoo niistä annettuja määräyksiä vastaan.

”Tällainen teko edellyttää tahallisuutta ja tietoisuus siitä, mitä velvollisuutta vastaan rikotaan. Palvelusrikokseen kuuluu myös se, että sotilas on palveluksessa siinä määrin humalassa, että ei kykene tehtäviään hoitamaan.”

Kun sotilas käsittelee aseita, ammuksia ja räjähteitä, voidaan puhua käytännössä äärimmäisen matalasta kynnyksestä astua palvelusrikoksen alueelle. Ratkaisevaa tietysti on sekin, missä tehtävässä sotilas rikoksensa tapahtuessa on. ”Palvelusrikos on myös sellainen tilanne, jossa sotilas hankkii itselleen vapautuksen, loman tai muun helpotuksen valheellisen tiedon avulla. Lisäksi tähän sarjaan luetaan karkaaminen ja luvaton poissaolo. Ero poissaolon ja karkaamisen välillä on se, että karkaamiseksi katsotaan vähintään viiden vuorokauden poissaolo palveluspaikasta. Sitten tulevat esimiehen väkivaltainen vastustaminen tai esimiesaseman väärinkäyttö. Tällaista on simputtaminen ja nöyryyttäminen tai alaisille aiheutettu kärsimys ja terveyteen kohdistuva vaara. Kriteerinä on nimenomaan tahallisuus. ”Niinpä se, että joku saattaa kokea sotilaallisen järjestyksen tai käskytyksen vastenmieliseksi ei vielä tarkoita sitä, että olisi edellytyksiä syyttää esimiestään jostakin.

Rikoslaissa on vielä mainittu joukko ”epävarsinaisia sotilasrikoksia”, jotka käsittävät varkaudet, pahoinpitelyt ja luvattomat käytöt. Näitä yleensä puidaan käräjillä, joskin oman merkkinsä nekin jättävät sotilaspassiin.

Vuoden 2008 valtakunnallinen tilasto oli koulutustilaisuudessa käytettävissä ja sen mukaan koko maan kurinpitoseuraamuksia oli karttunut 3 974 kappaletta. Esitutkinta oli suoritettu 5 220 tapauksessa. Kurinpitoseuraamuksista ojennuksia oli huomattava osa, 3532 kappaletta. Palvelurikoksia oli 2 165, poissaolorikoksia 1 655, sopimatonta käytöstä 596, vartiorikoksia 390 ja kuuliaisuusrikoksia 292. Käräjäoikeuksien syyttäjille asti eteni ainoastaan 33 tapausta.

Kun otetaan huomioon, että ylivoimaisesti suurin osa kutsuttavista ikäluokista suorittaa asepalveluksen, voidaan määriä pitää varsin pieninä. Varmasti oma merkityksensä on silläkin, että kutsuntojen terveystarkastukset seulovat jo lähtötilanteessa joukosta pois sellaisen väen, jolle sopeutuminen sotilaalliseen järjestykseen tuottaa poikkeuksellisen suuria ongelmia. Valitettavasti tämän ikäluokan osan edustus siviilioikeuksissa on vastaavasti suurempi.

Sotilaskurinpitomenettelyn kohtuulliset rangaistustilastot kertonevat myös – ainakin välillisesti – jotakin suomalaisten maanpuolustustahdosta ja motivaatiosta osallistua armeijan tarjoamaan koulutukseen vakavasti. Kun siis vuodelle 2008 oli kurinpitoseurauksia karttunut tuo mainittu 3 974 kappaletta, niin kaiken kaikkiaan samana vuonna palvelukseen astui 29 097 henkilöä. Ehdottomasti suurin osa armeijaan astuvista haluaa suorittaa palveluksensa kunnolla.

Jaakko Ojanne, Helsingin käräjäoikeuden lautamies

